

La historiografia

Sitio: Cursos IOC - Batxillerat

Imprimido por: Invitado

Curso: Llatí (autoformació IOC)

Día: viernes, 11 de febrero de 2022, 20:49

Libro: La historiografia

Tabla de contenidos

1. Introducció i índex

2. ORÍGENS (ÈPOCA ARCAICA)

3. ÈPOCA CLÀSSICA

3.1. Juli Cèsar

3.2. Sal·lusti

3.3. Corneli Nepos

3.4. Tit Livi

4. ÈPOCA POSTCLÀSSICA

4.1. Tàcit

4.2. Suetoni

1. Introducció i índex

Introducció i índex

---

1. Introducció i índex

2. ORÍGENS (ÈPOCA ARCAICA)

3. ÈPOCA CLÀSSICA

3.1. Juli Cèsar

3.2. Sal·lusti

3.3. Corneli Nepos

3.4. Tit Livi

4. ÈPOCA POSTCLÀSSICA

4.1. Tàcit

4.2. Suetoni

2. ORÍGENS (ÈPOCA ARCAICA)

ORÍGENS (ÈPOCA ARCAICA)

Els grans historiadors llatins d'època clàssica no van aparèixer del no res; ja des de l'època arcaica trobem una sèrie de textos i autors menors que anuncien la ingent producció històrica posterior.

Entre els primers textos de caire històric que es van escriure a Roma, tenim les actes que el **Pontifex Maximus**, sacerdot suprem de la ciutat, redactava cada any. Eren unes tauletes de color blanc on es recollien els esdeveniments més importants ordenats cronològicament. A les taules també s'assenyalaven, per a cada any, quins eren els dies *fasti* (laborables) i *nefasti* (festius). Aquestes actes rebien el nom d'*Annales Maximi* o *Annales Pontificum*.

A més, moltes famílies importants de Roma conservaven els seus propis arxius, on hi havia documents que facilitaven dades històriques, tot i que de vegades la informació que contenien es presentava adulterada.

Els **primers autors** que van escriure obres literàries de contingut històric van ser els anomenats **annalistes romans**. Entre aquest primers annalistes, destaquen els noms de Q. Fabi Pictor, L. Cinci Aliment, A. Postumi Albí, C. Acili. A les seves composicions explicaven els esdeveniments de forma cronològica, és a dir, per anys (d'aquí el nom "annalistes"). Els annalistes més antics comencen el seu relat amb la fundació de Roma i s'estenen fins al seu propi temps. Curiosament, els primers annalistes van escriure en grec. Dues raons s'aporten per explicar aquest fet:

- la llengua grega tenia un prestigi que encara no havia assolit el llatí
- En redactar les seves obres en grec, pretenien donar a conèixer a lectors de llengua grega la història de la ciutat de Roma. Recordem que el grec era una important interllengua cultural.

Posteriorment apareixen autors que abandonaren la llengua grega per passar a redactar els seus **anals en llatí**: L. Cassius Hemina, Cneu Gel·lius. A l'època dels germans Grac, van excel·lir com a annalistes Claudi Quadrigari i Valeri Antias.

Un altre autor important de l'època arcaica amb obra historiogràfica va ser **M. Porci Cató**, conegut amb el nom de **Cató el Censor** (234-149 aC). Va escriure en llatí una obra intitolada *Origines* (en català, *Els orígens*), en la qual va escriure una història de Roma i Itàlia.

Tots aquests autors d'època arcaica foren l'avantguarda dels grans historiadors d'època clàssica.

3. ÈPOCA CLÀSSICA

ÈPOCA CLÀSSICA

- 3.1. Juli Cèsar
- 3.2. Sal·lusti
- 3.3. Corneli Nepos
- 3.4. Tit Livi

3.1. Juli Cèsar

Juli Cèsar

Gai Juli Cèsar (101 aC – 44 aC)

NOTA BIOGRÀFICA:

Gai Juli Cèsar (en llatí, *Gaius Iulius Caesar*) no va ser un home de lletres, sinó un polític ambiciós dotat de tot el refinament aristocràtic d'una antiga família i d'una intel·ligència personal fora del comú.

A partir de l'any 60 aC, Juli Cèsar es va erigir en l'amo de Roma juntament amb Pompeu i Cras (tots tres formaren l'anomenat **primer triumvirat**). El consolat de Cèsar (l'any 59 aC) va estar ple d'irregularitats; però la conquesta de les Gàl·lies (58-51 aC) li va assegurar prestigi, riqueses i un exèrcit incomparable. No va dubtar d'anar a la guerra civil contra Pompeu, que -després de la mort de Cras- havia quedat sol enfront d'ell. Cèsar el va esclafar a la cèlebre **batalla de Farsàlia** (48 aC). Convertit en dictador perpetu i senyor absolut del món romà, va caure just abans d'iniciar una reunió al Senat ⁽¹⁾, assassinat a mans d'un grup de senadors conxorxats a l'entorn de Brutus i Cassi. Va ser el dia de les **Idus de març** (el quinzè dia d'aquell mes) del 44 aC, quan el dictador tenia 57 anys. Després de la seva mort, Cèsar serà divinitzat.

(1) La reunió del Senat no va ser convocada, com era habitual, a l'edifici de la Cúria, ja que aleshores estava en obres per remodelar-la. Excepcionalment, la reunió senatorial s'havia de fer al teatre de Pompeu. Cèsar, doncs, va trobar la mort als peus de l'estàtua de Pompeu, qui havia estat primer el seu aliat i després el seu gran enemic en la guerra civil.

OBRA HISTORIOGRÀFICA:

Com a escriptor té un lloc destacat en la literatura llatina pels seus dos *Commentarii* ("Comentaris"), les úniques obres que ens han arribat d'ell.

- **(*Commentarii de bello Gallico*)**, "*(Comentaris sobre) La guerra de les Gàl·lies*": (7 llibres) Tracta dels esdeveniments de la conquesta de les Gàl·lies, des del seu inici fins a la rendició del cabdill gal Vercingètorig a Alèsia. L'obra va quedar incompleta, en el sentit de que no va escriure sobre la rendició definitiva. Per això, un dels seus lloctinents, Aulus Hirci, en va afegir un vuitè llibre, de menys qualitat que els escrits per Cèsar.
- **(*Commentarii de bello civili*)**, "*(Comentaris sobre) La guerra civil*": (3 llibres) Sobre la guerra civil entre Cèsar i Pompeu. L'obra acaba amb la mort de Pompeu a Egipte l'any 48 a.C.

L'assassinat de Cèsar no va permetre que acabés aquesta obra. Per això, posteriorment es van redactar com a continuació tres llibres suplementaris, força mediocres, en què es narren les últimes campanyes d'aquesta guerra civil dutes a terme a Hispània, Àfrica i Alexandria, i que es coneixen amb el nom de **De bello Hispaniensi** ("La guerra d'Hispania"), **De bello Africano** ("La guerra d'Àfrica") i **De bello Alexandrino** ("La guerra d'Alexandria").

El nom de **commentarius** ens situa davant d'un conjunt de notes o un fitxer que reuneix simplement els elements d'un treball literari en formació. Amb l'excepció de les digressions, el material que va fer servir Cèsar era el que posseïa com a general en cap: arxius del seu exèrcit, informes dels seus lloctinents i els seus propis informes adreçats al Senat.

La documentació que Cèsar va fer servir és, en el seu conjunt, de primer ordre, perquè narra fets en els que participà personalment o que va conèixer pels informes precisos dels seus lloctinents (i que, segons sembla, sovint va incloure en la narració tal com li havien presentat).

D'altra banda, el realisme i la curiositat natural de Cèsar el van portar a observar bé els llocs, els homes, els pobles i a inserir en el *De bello Gallico* digressions etnogràfiques o geogràfiques prou extenses (per exemple, sobre les regions més enllà del Rin).

Com a narrador, Juli Cèsar utilitza la 3a persona perquè el relat sembli més objectiu i verídic. Tot i això, és complex el problema de la veracitat dels *commentarii* de Cèsar. Certament són una obra interessada, amb un clar propòsit propagandístic. Ell no fa obra d'historiador. És un polític de primer ordre que aspira al poder i que intenta atreure's l'opinió pública al seu favor. Escriu sobre esdeveniments d'actualitat amb la intenció de justificar la seva actuació passada i de preparar la seva acció futura. Així doncs, explica els seus actes de la forma que li és més favorable.

Cèsar intenta demostrar que fou arrossegat, contra la seva voluntat, a la conquesta de la Gàl·lia lliure; dissimula les seves intencions més egoïstes, atenua els seus fracassos; censura i felicita els seus lloctinents i oficials, segons les necessitats del seu projecte polític. A totes dues obres (però particularment al *De bello civili*) són evidents els intents de Cèsar d'apologia personal i de detracció irònica dels seus adversaris. En canvi, el *De bello Gallico* manté, en el seu conjunt, una serenitat tan freda, en semblar tan objectiva, que fa la impressió de ser veraç. El *De bello Gallico* posseeix un valor històric real; però, amb Cèsar, s'ha d'aprendre a llegir sempre entre línia i línia.

Pel que fa al **valor literari** de la prosa de Cèsar, el seu estil és senzill i transparent. Per la puresa del seu llenguatge, és considerat un dels més genials artífexs de la llengua llatina.

El pla dels *Commentarii* és dels més simples, perquè, amb excepció de *De bello civili* I-II (que tracta únicament de l'any 49), cada llibre té per objecte un any determinat:

De bello Gallico:

I (any 58): Breu descripció geogràfica de la Gàl·lia. Campanya contra els helvecis. Campanya contra Ariovist.

II (57): Campanya contra els belgues (rems, bel·lòvacs, nervis i aduàtucs).

III (56): Campanya de Cèsar contra l'Armòrica. Campanya de Cras a Aquitània.

IV (55): Campanya contra els germànics usípetes i tencteris. Primer pas a terres de l'altra vora del Rin. Primera expedició a Bretanya.

V (54): Segona expedició a Britània. Alçament dels belgues eburons i repressió.

VI (53): Segons pas del Rin. Digressió sobre els costums dels gals i dels germànics. Nou atac contra els eburons.

VII (52): Aixecament general de la Gàl·lia sota el comandament de Vercingetòrix. Presa d'Avàricum. Fracàs romà davant Gergòvia. Batalla de Lutècia. Setge i capitulació d'Alèsia.

VIII (51): Prefaci d'Hirci. Campanya contra els bel·lòvacs. Presa d'Uxel·lodúnum. Últimes operacions de pacificació.

De bello civili:

I (any 49): Esdeveniments d'Itàlia. Causes de la guerra. Cèsar franqueja el Rubicó. T temptativa de reconciliació amb Pompeu. Cèsar, amo d'Itàlia.

II (49): Fora d'Itàlia. Victòria de Cèsar sobre els lloctinents de Pompeu a Hispània. Setge i capitulació de Marsella, que havia pres partit per Pompeu.

III (48): Cèsar dictador. Es dirigeix a Grècia. Setge de Dirraqui. Victòria de Farsàlia. Fugida de Pompeu a Egipte, on és assassinat per ordre de Ptolomeu.

[J. M. André – A. Hus, *La historia en Roma*, Madrid, Siglo XXI, 1983, pp. 34-35]

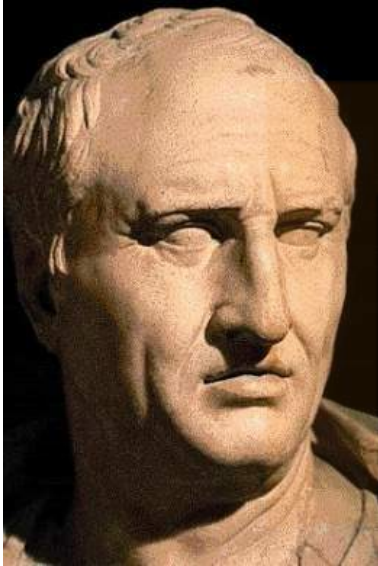
TEXTOS TRADUÏTS DE JULI CÈSAR:

- *Comentaris sobre la Guerra civil*. Traducció castellana en línia a la Wikisource; enllaç [aquí](#).
- *Comentaris sobre la guerra de les Gàl·lies*:
  - Text llatí i traducció castellana de J. Goya Muniáin i J. Balbuena (ed. Cátedra). enllaç [aquí](#).
  - Traducció castellana en xarxa a Wikisource: enllaç [aquí](#).

3.2. Sal·lusti

Sal·lusti

Gai Sal·lusti Crisp (ca. 87-35 a.C.)

Aliat del partit dels populars, amic de Cèsar. A la mort de Cèsar es va retirar de la vida pública i es va dedicar a la literatura i a cultivar les seves amistats erudites. Vida d'oci aconseguida gràcies a la fortuna obtinguda del seu proconsolat a Numídia, pel qual va ser jutjat per concussió, tot i que la intervenció de Cèsar el va salvar).

OBRA:

- ***De coniuratione Catilinae***, "*La conjuració de Catilina*". Monografia sobre l'intent de cop d'Estat del senador Catilina l'any 63 a.C. Tracta el tema perquè, segons ell, considera el fet memorable, tant per la novetat d'aquest com pel perill que va comportar per a la República. També Ciceró (cònsol l'any 63 a.C.) consagrà una obra a aquest esdeveniment: les *Catilinàries* (4 discursos).
- ***De bello Iugurthino***, "*La guerra de Jugurta*". Monografia sobre la guerra que va enfrontar aquest rei nùmida (nord d'Àfrica) amb les legions romanes comandades per Màrius (111-105 a.C.).

En la literatura llatina, Sal·lusti és el creador de la història com a gènere literari. Seguint les passes de l'historiador grec Tucídides (), Sal·lusti va intentar donar a la història un matís filosòfic, tractant d'explicar les causes, les conseqüències i la concatenació lògica i espiritual dels fets narrats.

Una de les característiques més notables de Sal·lusti és l'anàlisi psicològica dels individus.

3.3. Corneli Nepos

Corneli Nepos

Corneli Nepos (ca. 100 – 29/25 aC)

NOTA BIOGRÀFICA:

Contràriament a d'altres escriptors d'obres històriques, Nepos no va estar vinculat a la vida política. Contemporani i amic de Ciceró, va popularitzar un nou gènere literari: la biografia. De totes formes, aquest gènere biogràfic, tot i ser inclòs dins les obres d'historiografia, no buscava una finalitat històrica, sinó que consistia més aviat en un resum o compilació d'anècdotes.

OBRA:

La seva gran obra fou el *De viris illustribus*, "Sobre els homes il·lustres", col·lecció de biografies sobre diversos personatges de l'antiguitat. Va ser el primer a Roma que va escriure sobre pobles estrangers.

Pla general de l'obra:

- I. *De regibus exterarum gentium.*
- II. *De regibus Romanorum.*
- III. *De excellentibus ducibus exterarum gentium.*
- IV. *De excellentibus ducibus Romanorum.*
- V. *De iurisconsultis Graecis.*
- VI. *De iurisconsultis Romanis.*
- VII. *De oratoribus Graecis.*
- VIII. *De oratoribus Romanis.*
- IX. *De poetis Graecis.*
- X. *De poetis Romanis.*
- XI. *De philosophis Graecis.*

- XII. *De philosophis Latinis.*
- XIII. *De historicis Graecis.*
- XIV. *De historicis Romanis.*
- XV. *De grammaticis Graecis.*
- XVI. *De grammaticis Romanis.*

[J. M. André – A. Hus, *La historia en Roma*, Madrid, Siglo XXI, 1983, p. 72]

D'aquesta obra, avui dia només en resta una petita part: el llibre *De excellentibus ducibus exterarum gentium* (biografies de vint generals grecs; breu notícia sobre els reis de Pèrsia, de Macedònia i sobre els successors d'Alexandre el Gran; biografia dels cartaginesos Hamílcar i Hanníbal) i dos biografies del llibre *De historicis Romanis*: la de Cató l'Antic i la d'Àtic.

La simplicitat de l'obra i els models de vida que presentava van afavorir que el *De viris illustribus* fos utilitzat a l'ensenyament (tot i que la seva llengua i el seu estil són mediocres).

3.4. Tit Livi

Tit Livi

Resultat d'imatges de Tito Livio

Tit Livi (64 o 59 aC – 17 dC)

NOTA BIOGRÀFICA:

Va néixer i va morir a la ciutat de Pàdua, al nord d'Itàlia, prop de Venècia. Només abandonà aquesta ciutat per anar a Roma, i hi tornà per passar les últims tres anys de la seva vida. Va estudiar primer a Pàdua i posteriorment a Roma, i va adquirir una bona formació en les dues llengües (l'latí i grec) i cultures, a més d'aprendre retòrica i filosofia.

Tot i el seu tarannà republicà (que mai va amagar), fou un dels amics d'August, a qui lloa en diversos passatges per haver restaurat els temples i portat la pau al món. (August l'anomenava "pompeïà").

OBRA:

Ab urbe condita (llibri), "*(Llibres) Des de la fundació de Roma*". És una Història de Roma des de la fundació de la ciutat, 753 a.C., fins la mort de Drus l'any 9 a.C. És una obra immensa. Ja hi treballava l'any 27 a.C. i li ocupà fins el final de la seva vida.

Sense viatjar, sense actuar, des del seu gabinet de treball va guanyar la glòria en el seu temps. Sense sacrificar res de les seves conviccions "pompeïanes", sense adular August, fou acollit en la intimitat de la família imperial. Fou el més indicat, per la seva lleialtat intel·lectual i la seva benèvola moderació, per a transmetre a l'edat imperial una imatge autènticament nacional de l'antiga Roma, que no fos ni una apoteosi ni un pamflet del nou règim.

L'obra tenia una extensió de 142 llibres. Van aparèixer en grups desiguals, sovint de 5 (pèntades) o, sobre tot, 10 llibres (dècades). La divisió per dècades va semblar molt aviat la més indicada. Dels 142 llibres, s'han perdut 107. Actualment només conservem 35 llibres:

- **Llibres I-X** (primera dècada): dels orígens de Roma fins a la tercera guerra samnita (293 a.C.).
- **Llibres XXI-XXX** (tercera dècada): Segona Guerra Púnica.
- **Llibres XLI-LV** (quarta dècada i meitat de la quinta): fins a la conquesta de Macedònia (167 a.C.).

Es tracta d'un projecte ambiciós, desproporcionat per a les forces d'un sol historiador. Titus Livi hi treballà durant uns 40 anys. La seva intenció és narrar tota la història interior i exterior de Roma, des de la seva fundació fins a la seva època.

Titus Livi és un historiador de gabinet, un lector infatigable. No va viatjar ni va conèixer els escenaris dels esdeveniments. El seu mètode va consistir en llegir les obres dels seus predecessors, va triar d'entre les diverses versions dels fets la que li semblava més versemblant o en va transcriure totes quan no va poder triar-ne una. Accepta la tradició, essent conscient de que molt sovint està adulterada.

Finalitat de la seva obra: superar els seus predecessors, mancats de tècnica literària, i fer veure com Roma havia caigut en la present degeneració moral i està condemnada a un enfonsament inevitable, a no ser que torni al camí de les antigues virtuts nacionals que la van fer tan poderosa. Titus Livi s'associa al moviment promogut per August en pro d'una restauració moral i cívica de Roma.

A causa de la seva enorme extensió, ja en el segle IV es van fer resums de tota l'obra: *Periochae*. El poeta Marcial diu que és tan gran que no cap a la biblioteca.

- **Llibre I**: des dels orígens fins a la caiguda de la reialesa (509).
- **Llibres II-V**: des del començament de la República fins la presa de la ciutat i la seva reconstrucció (375).

- **Llibres VI-XV:** Conquesta d'Itàlia (274).
- **Llibres XVI-XX:** Primera guerra púnica (274-241) i les seves conseqüències (241-219).
- **Llibres XXI-XXX:** segona guerra púnica (219-201).
- **Llibres XXXI-XLVIII:** guerres de Macedònia i de Síria (201-150).
- **Llibres XLIX-LII:** tercera guerra púnica i guerra d'Acaia, fins la destrucció de Cartago i la presa de Corint (149-145).
- **Llibres LIII-LXX:** fins el tribonat de M. Livi Drus (145-91).
- **Llibres LXXI-LXXXVI:** guerra social (90-88).
- **Llibres LXXXVII-XC:** conflicte entre Mari i Sul·la fins després de la guerra de Sul·la (88-77).
- **Llibres XCI-CIII:** de la victòria de Crassus sobre Espàrtac fins la campanya de Cèsar contra els helvecis (62-58).
- **Llibres CIV-CVIII:** fins la conquesta definitiva de la Gàl·lia per Cèsar (58-51).
- **Llibres CIX-CXVI:** la guerra civil fins la mort de Cèsar (50-44).
- **Llibres CXVII-CXXXIII:** des de l'arribada d'Octavi a Roma fins la fi de les guerres civils. En CXX, mort de Ciceró (44-28).
- **Llibres CXXXIV-CXLII:** des de la salutació d'Octavi com a *Augustus* fins els honors fúnebres concedits a Drus (27-9).

[J. M. André – A. Hus, *La historia en Roma*, Madrid, Siglo XXI, 1983, pp. 86-87]

4. ÈPOCA POSTCLÀSSICA

ÈPOCA POSTCLÀSSICA

4.1. Tàcit

4.2. Suetoni

4.1. Tàcit

Tàcit

Publi Corneli Tàcit (ca. 55 – 120 dC)

De família eqüestre. Va ser un funcionari imperial que tingué fama per la seva eloqüència. Tàcit ens ha deixat el relat de les èpoques vergonyoses i sanguinolentes del primer segle de l'Imperi. Es va proposar narrar els esdeveniments que van precedir immediatament la seva època, és a dir, l'evolució del sistema del Principat creat per August, l'exaltació del poder personal que va tenir lloc sota els seus successors i la progressiva desaparició de la influència política del Senat.

- ***Annales (Ab excessu diui Augusti)***, “Annals (des de la mort del diví August)”. Època entre la mort d'August i de Neró (del 14 al 68 d.C.). Tenia una extensió de 16 o 18 llibres. En conservem 9 sencers i 3 incomplets.
- ***Historiae***, “Històries”. Període que va des de la mort de Neró (69 d.C.) fins a la de Domicià (96). Només ens han arribat els 4 primers llibres i el començament del cinquè. Tenia una extensió de 12 o 14 llibres.
- ***De uita et moribus Iulii Agricolae***, “La vida i els costums de Juli Agrícola”. Sobre la vida del seu sogre, governador de Britània, mort l'any 93 d.C.
- ***Germania***, “Germània”. Estudi de la situació i els costums dels germànics.
- ***Dialogus de oratoribus***, “Diàleg dels oradors”. Brillant assaig de crítica literària.

Les seves obres històriques estan molt ben documentades. El seu estil és “conceptista”, molt concís.

4.2. Suetoni

Suetoni

Gai Suetoni Tranquil (75 – 160 dC)

Secretari de l'emperador Adrià, va ser un infatigable lector d'arxius i biblioteques. S'ha perdut bona part de les seves obres.

- ***De vita duodecim Caesarum***, "*La vida dels dotze cèsars*". Vides dels dotze primers cèsars (inclòs Juli Cèsar, tot i que no el podem considerar emperador). Va reproduir alguns documents: cartes, llibres de comptes i cançons populars.
- ***De viris illustribus***, "*Dels homes il·lustres*". Biografies de diversos personatges. Solament en han arribat les seves biografies de Terenci i d'Horaci, i la part que tracta dels gramàtics i dels mestres de retòrica.